МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТА
КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІМЕНІ СВЯТОЇ КНЯГИНІ
ОЛЬГИ

"ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ"

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 лютого 2005 року

Київ
2005

ББК 88.0

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 15 лютого 2005р.). Редактори: О.Б.Терешина, П.Ю.Липський.-Київ, 2005.- 289с.

Відповідальний за випуск: Терешина О.Б.

У збірнику, підготовленому за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції **"Творчий потенціал особистості: проблеми розвитку та реалізації"** вміщено матеріали доповідей і виступів, у яких висвітлюються різноманітний спектр проблем, пов'язаних із формуванням сучасної концепції творчого потенціалу особистості, практичних завдань розвитку та реалізації творчих здібностей. Особливу увагу приділено структурі творчого потенціалу, головним інтегральним фактором якого є здатність до творчості – здатність людини до конструктивного, нестандартного мисленння та поведінки, а також до усвідомлення і розвитку власного досвіду.

ISBN 966-8555-24-4

© МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
© ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА АПН УКРАЇНИ
© ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ
© КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІМЕНІ СВЯТОЇ КНЯГИНІ ОЛЬГИ
© ВИДАВНИЦТВО "ЕКМО"

Статистично значимими виявилися відмінності за значимістю вчителів між неактивними та творчими студентами (φ*=1,47; p=0,071). Відмінності між усіма підгрупами студентів за значимістю викладачів вузу теж виявилися статистично значимі (значимість викладачів, φ*>2,05; p<0,02).

Таким чином, встановлено, що для студентів з низьким рівнем навчальної активності найзначимішими є шкільні вчителі, а для студентів, творчих у навчальній сфері, найзначимішими є викладачі вузу. Пояснення цього можна знайти, якщо взяти до уваги уявлення про психологічний час особистості. Оскільки нетворчі студенти не змогли до кінця перевести свої стратегії діяльності на новий, вузівський, рівень, вони залишилися орієнтованими в минуле, на свої минулі шкільні успіхи. Студенти творчі, навпаки, у зв'язку з регулярними переживаннями ситуації успіху в теперішньому, набули орієнтації на майбутнє (принаймні, на теперішнє).

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ПІДТРИМАННЯ ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ МЕТОДОМ АУТОГЕННОГО ТРЕНУВАННЯ

Корнієнко О.В.

Загальновідомими є багаточисленні позитивні ефекти аутогенного тренування, що виражаються в покращенні функції пам'яті, уваги та мислення. Спроби використання специфічних фазових станів для сприйняття та запам'ятовування навчальної інформації відомі з давніх часів. Ще Леонардо да Вінчі, спираючись на досвід, рекомендував своїм учням лежачи у ліжку повторювати мисленеві контури предметів для кращого закріплення їх у пам'яті. У теперішній час досліди з гіпнотичним навіюванням, субсенсорною суггестією у стані неспання при навчанні та вихованні, також, проводилися неодноразово (А.М.Свядощ, В.П.Зухарь, Г.Лозанов та ін.). Застосування аутогенного тренування у процесі навчання показало, те що воно перш за все сприяє покращенню сприйняття інформації, що вимагає запам'ятовування (Е.Г.Рейдер, С.С.Лібіх, І.Е.Шварц, K.Uchiyama та ін.). Більш широко трактує підвищення успішності в навчанні під впливом аутогенного тренування А.С.Ромен. Розглядаючи процес навчання як явище загальнобіологічне, що забезпечує пристосування до швидкоплинних умов оточення шляхом інформаційного обміну, автор вважає, що застосування аутогенного тренування дозволяє проводити навчання більш насичено та з більш стійким результатом за рахунок активації цільового впливу та зменшення деструктивного впливу паралельних потоків інформації.

Застосування аутогенного тренування у дітей молодше 12 років, як правило є мало ефективним, так як цей метод безперечно припускає наявність у них певної духовної зрілості. Приблизно до 5-6 класу у дітей починає формуватися усвідомлене ставлення до своєї особистості, починають помічатися власні недоліки та індивідуальні відмінності, які часто обумовлюють труднощі взаємовідношень з однолітками і ще більше - з дорослими.

У той же час, як вже відмічалось, не дивлячись на постійно зростаючу увагу до гармонійного інтелектуального та фізичного розвитку дітей, украй

незначне місце відводиться емоційно-вольовому вихованню та удосконаленню емоційної регуляції. Часто доводиться стикатися як з одностороннім розвитком у дитини підвищеної сензитивності, так із надмірною „стенічністю", одним із проявів якої є слабкість здібності до співпереживання чи культивований егоцентризм (В.С.Лобзін, А.А.Міхайленко, А.Г.Панов, 1979)

Деякі фахівці роблять акцент на тому, що навченість, як системна властивість, найбільш виражена у дитячому віці. У процесі підготовчої бесіди необхідно створити у дітей правильну установку на заняття аутотренінгом, стимулюючи у них соціально значимі схильності, пояснюючи, що поняття здоров'я включає не тільки фізичні компоненти, але і здатність до інтра – та інтерперсональних реакцій та відношень. Навчання аутотренінгу дітей, як правило вимагає більш інтенсивних курсів. Так, наприклад, С.Г. Файнберг (1979) рекомендує не менше трьох щоденних занять тривалістю по 2-5 хвилин. Ураховуючи високу здатність до образних уявлень у дітей, основним прийомом реалізації вправ необхідно вважати сенсорну репродукцію, з наступним ступеневим підсиленням фактору самонавіювання на фоні релаксації. Значне місце при проведенні аутотренінгу у дітей відводиться сюжетній репродукції ігрового змісту, що виховує сміливість, рішучість, уміння переборювати труднощі та негативні емоційні переживання. Основним спеціальним прийомом у дітей є метод самовиховання на базі аутогенного тренування у поєднанні з прийомами імаготерапії по І.Е. Вольперту.

Враховуючи досить грунтовні розробки представників гуманістичної та трансперсональної психології: Г.Олпорта, А.Маслоу, К.Роджерса, C. Tart, R.Walsh та ін., слід підкреслити існування взаємозв'язку та взаємообумовленості творчих проявів особистості та стану її психічного, фізичного здоров'я у життєдіяльності учнівської та студентської молоді. Безперечно фахівцями накопичений значний досвід у вирішенні прикладних завдань забезпечення навчального процесу у зв'язку з використанням класичних та модифікованих варіантів методик аутогенного тренування.

В.С.Лобзін, М.М.Решетніков (1979) у своїй роботі звертаються до питань "*психологічної служби вузу*", яке неодноразово обговорювалося на баточисленних конференціях, симпозіумах та з'їздах. Автори вважають, що викладання основ саморегуляції як у вищій школі, так і середній було б досить суттєвим.

Аналізуючи захворюваність студентів деяких вузів дослідник Б.А.Бараш (1983) пише, що від 47 до 57% академвідпусток відносяться до „*функціональних розладів нервової системи та психічні захворювання*", основними чинниками яких є чотири типи кризових ситуацій:

1. кризи професійного вибору;
2. кризи сексуальних відносин;
3. кризи залежності від сім'ї;
4. кризисні ситуації в академічній діяльності.

У зв'язку з цим у літературі зустрічаються адекватні результати відповідної науково-дослідницької та практичної діяльності для вирішення

цих задач. Це по-перше, кабінети психогігієни - наприклад, у Томську при місцевій студентській поліклініці, консультаційні прийоми в студентських поліклініках та медичних пунктах (А.Л.Гройсман, 1981; Б.Д.Карвасарский, 1985).

На сьогоднішній день, у сучасній психологічній науці, на жаль, не існує обгрунтованих уявлень про механізми інтуітивної творчості, дискусія продовжується тільки на описувальному рівні. Ішим компонентом аутогенної стимуляції творчості є підвищення під впливом самонавіювання віри у свої можливості та зміни самооцінки особистості. У значній мірі ці прийоми є близькими до методів „гіпнотичного навіювання образу високоталановитої особистості", які дозволяють як пише Л.П.Гримак(1978), знищити захисні тенденції, що сковують творчі можливості, перестроюють мотиваційну структуру, змінюють установку та рівень домагань, а також сам стиль мислення. Розглядаючи здібності як єдність природжених та набутих властивостей особистості,слід підкреслити, що перш за все, перед тим як приступити до стимуляції тих чи інших здібностей, необхідно спочатку встановити (діагностувати) їх наявність з урахуванням рівня розвитку особистості. Так, досліди В.Л.Райкова з навіюванням образу високоталановитої особистості, наприклад видатного художника чи музиканта, показали, що реалізація навіювання можлива тільки на основі вираженої мотивації досягнення успіху та наявність відповідного рівня специфічних навиків.

У навчальному посібнику О.В.Корнієнка (2000) обговорюються результати використання аутогенного для здорових осіб, що є безперечно актуальним для організації роботи з населенням різних вікових груп та професійної зайнятості. Доцільність активного впровадження аутогенного тренування пов'язана з такими негативними явищами передхворобливого психосоматичного стану між здоров'ям та хворобою як „синдром хронічної втоми", „дисбаланс з оточуючим середовищем". Існують наукові данні про те, що психофізіологічне напруження є не тільки головним фактором захворювання нервової системи, але й однією з основних причин серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, виразки шлунково-кишкового тракту, порушень гормональної рівноваги і т.п.

У статті О.В.Корнієнка (1999) про концепцію та перспективи викладання інтегративного курсу „Безпека життєдіяльності" на факультеті соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка пропонується двоетапна навчально-освітня програма, що включає як теоретичний, так і практичний розділи зміст яких пов'язаний з комплексними питаннями „Психосоматичного здоров'я та методів його підтримання", а також навчання практичним навичкам сучасних модифікацій аутогенного тренування для студентів соціологів, психологів та соціальних педагогів першого, третього курсів.

Актуальність представленої теми вже давно потребує практичної реалізації для вирішення прикладних питань розвитку та стимуляції творчих

здібностей та підтримання психосоматичного здоров'я людей різних вікових категорій, у тому числі учнівської та студентської молоді.

Доцільним на нашу думку також може слугувати висвітлення даної проблеми у монографії О.В.Корнієнка (2004) про безпеку життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді з позиції взаємозв'язку міждисциплінарних підходів, а саме: медико-психологічного, філософсько-психологічного, соціально-педагогічного, медико-демографічного, теоретико-методологічного й емпіричного аналізу. Наведено історичні довідки про відомих лікарів-філософів, психологів та психіатрів різних часів і народів. Подано власну концепцію автора, щодо питань пропедевтики та підтримання психосоматичного здоров'я з урахуванням останніх розробок провідних українських і західних науковців. Проаналізовано психофізіологічні складові безпеки життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді, а також фактори ризику для здоров'я дітей і молоді, обумовлені способом життя: паління, вживання наркотиків, безладне сексуальне життя, наслідком чого є ВІЛ-інфікування та захворювання на СНІД. Накреслено шляхи підтримання здоров'я українського народу на сучасному етапі, а саме, впровадження ідеології здоров'я як першочергове завдання державної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бараш Б.А. Психопрофилактческая помощь студентам вузов. // Психогигиена и психопрофілактика. – Л.,1983.

2. Гримак Л.П. Моделирование состояний человека в гипнозе.- М.:Наука, 1978.- 249с.

3. Гройсман А.Л. Психогигиена творческого труда студентов театральных вузов. – М.,1981.

4. Карвасарский Б.Д. Психотерапия. – М.,1985.

5. Корнієнко О.В. Концепція та перспективи викладання інтегративного курсу „Безпека життєдіяльності" на факультеті соціології та психології // Вісн. Київ.ун-ту. Соціологія. Психологія. Педагогіка. - 1999.-Вип.7

6. Корнієнко О.В. Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей: Навч. посібник.- К., 2000 .- 126с.

7. Корнієнко О.В. Безпека житєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді: Монографія.- К., 2004. -264 с.

8. Лобзин В.С., Михайленко А.А., Панов А.Г. Клиническая нейрофизиология и патология гипокинезии.- Л.,1979.

9. Файнберг С.Г. Предупреждение неврозов у детей.- М.,1979.- 87с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ

Латиш Н.М.

За своєю природою кожна людина прагне до творчості. Адже від народження, протягом усього життя людині доводиться постійно розв'язувати творчі задачі, знаходити виходи зі складних, незвичних ситуацій. Наш світ постійно змінюється. І мислення людини є відображенням безперервного розвитку світу, об'єктивної реальності. Тому надзвичайної уваги вимагає